

KIRKEN UNDERVISER

Undervisningsmodeller | Praktisk pædagogisk arbejde | Kirkeligt børne- og ungdomsarbejde | Andagter og gudstjenester | Anmeldelser og litteratur

– Det aktuelle tidsskrift for kirkens pædagogik og undervisning

SE – EN AUDI!
– konfirmander med
udviklingsforstyrrelser

GUDS ØJESTEN
Om konfirmander med særlige behov
i et visuelt miljø

ALDRIG IRONI, MEN GERNE HUMOR
Hvordan man møder unge med autisme i
konfirmandundervisningen?

Oktober | 2012

>3

TEMA:

UNDERVISNING AF BØRN OG
UNGE MED SÆRLIGE BEHOV

Leder

Børn og unge med særlige behov findes på næsten alle hold af konfirmander og minikonfirmander. Det er en vigtig udfordring for folkekirken og den kræver store ressourcer og en pædagogisk og sundhedsfaglig viden, som kirkens ansatte ofte ikke umiddelbart har via deres uddannelse. Bladet her er en håndsrækning til dem, der må tage udfordringen op, når enkelte børn og unge eller måske hele hold fra specialskoler melder sig.

Ikke to af de børn og unge, kirken får kontakt med er ens – heller ikke selv om de har den samme diagnose. Hvis de i det hele taget er diagnosticeret... Dette komplicerer hele tilgangen til undervisningen af børn og unge med specielle behov. Og derfor kan man i flere af artiklerne i nærværende blad se, at præster og sognemedhjælpere overfor denne undervisningsopgave ofte samarbejder med og henter støtte fra det socialpædagogiske personale.

Gennemgående har de 6 forfattere af artiklerne en respekt og en ydmyghed for opgaven. De øser af deres erfaringer fra praksis og det hårde forberedelsesarbejde med at bearbejde stoffet ordentligt og forsvarligt såvel teologisk som pædagogisk. Kreativitet, umiddelbarhed, koncentration om det basale, tryghed gennem gentagelser er hovedord og metoder, der går igennem artiklerne som en rød tråd. Der er rigtig gode eksempler på at man sammen finder ind til det centrale i kristendom, tro og liv og på smukkeste vis når »back to basis« i alle tilgange. Og fælles er desuden beskrivelsen af den store glæde og unikke oplevelse det er at være sammen med disse børn og unge og lukke op for den ny verden med kirke, Gud, bøn og tro og føre dem frem til konfirmationen.

Artiklerne i dette blad handler særligt om undervisning af hold af børn og unge med særlige behov. Men erfaringerne herfra vil i mange tilfælde kunne bruges også i den »almindelige« undervisning af børn og unge.

Dét, som er nødvendigt for nogle, er godt for mange.

Anne Marie Boile

Kirken Underviser

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for undervisning
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans for det pædagogiske arbejde i kirke og menighed

www.kirken-underviser.dk

Redaktion

Anne-Marie Harloft-Jacobsen (ansv.),
Preben Medom Hansen, Inger
Margrethe Mikkelsen (ansv.), Benthe
Klean Jeppesen, Kirsten Søgaard, Inge
Lise Reiche, Anne Marie Boile Nielsen,
Jonne Melcher, Pernille Nærvig,
Petersen, Per Vibskov Nielsen

Redaktionssekretær:

Anne Marie Boile Nielsen
Peter Bangs Vej 1, 2000 Frederiksberg,
tlf.: 60 77 32 78

Sats, layout: Karina Rydendahl,
Unitas Forlag a/s
ISSN: 1602-2785

Udgiver:

3K uddannelsen
Peter Bangs Vej 1, B
2000 Frederiksberg
tlf.: 38 38 41 20
www.3k.uddannelsen.dk

Mølsætning for 3K uddannelsen:
Formålet med uddannelse til professionsbachelor i kristendom, kultur og kommunikation (3K) er at kvalificere til selvstændigt at kunne tilrettelægge, organisere og gennemføre opgaver inden for kommunikation, undervisning, omsorg og ledelse i forbindelse med kristendoms- og kulturformidling i folkekirken, frikirker, kirkelige organisationer og andre foreninger, organisationer og institutioner.

Tryk: Tarm Bogtryk

Abonnement:

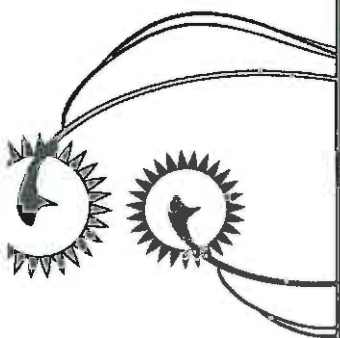
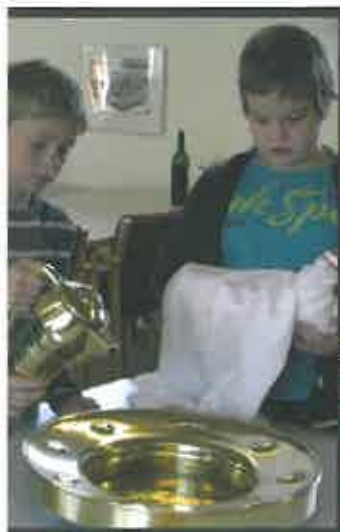
Årsabonnement (4 numre) kr. 235,-
Løssalg kr. 75,-

Henvendelse til:

Kirken Underviser c/o Unitas Forlag,
Frederiksberg Allé 10

1820 Frederiksberg C tlf.: 36 16 64 81
E-mail: info@unitasforlag.dk

Indhold

- 03** **AUTISMESPEKTRUM-
FORSTYRRELSE**
af Lulle Scheel
- 06** **SE – EN AUDI!
KONFIRMANDER MED
UDVIKLINGSFORSTYRRELSE**
af Kirsten Nielsen
- 10** **ALDRIG IRONI, MEN GERNE
HUMOR**
af Annemarie Lund
- 16** **GUDS ØJESTEN..**
af Liselotte Kjær
- 07** **KAN KIRKEN RUMME BØRN
OG UNGE MED AUTISME?**
af Esther Jensen
- 07** **I SAMARBEJDE MED
FORÆLDRE**
af Benthe Kleon Jeppsen
- 07** **BLIV KLOGERE!**
- 07** **LITTERATUR OG
HJEMMESIDER**
- 07** **ANMELDELSER**

AUTISMESpektrumforstyrrelse (ASF)

og andre ledsagende forstyrrelser

Psykolog Lulle Scheel er ansat på Center for autisme i Herlev ved København, og har før det arbejdet som lærer for børn og unge med autisme i mange år. Redaktionen har bedt hende gøre rede for, hvad det vil sige at have en autismespektrumforstyrrelse, da vi vurderer, at netop det handicap kan være det sværeste at forstå og arbejde med. Nogle af de børn vi møder er integreret i normale klasser, mens andre kommer fra specialklasser og specialskoler, som har udviklet en pædagogik, som er professionel i forhold til netop disse børn, og som vi selvfølgelig kan lære meget af.

Af psykolog Lulle Scheel, Center for autisme, Herlev

»At smage på den normale verden dagligt uden at høre til bevirker følelsen af en tynd, uigennemtrængelig glasvæg mellem mig og de andre.« Skrevet af en ung pige med ASF.

Autisme er en kompleks udviklingsforstyrrelse og kaldes en gennemgribende udviklingsforstyrrelse, hvilket betyder at forstyrrelsen vil præge individets udfoldelser i alle situationer.

I de senere år er man gået over til at tale om, at man har en autismespektrumforstyrrelse (ASF), hvilket gerne skulle gøre diagnosen så nuanceret, som den faktisk er. En »spektrumtilstand« betyder, at man kan være mere eller mindre påvirket af forstyrrelsen, og en »udviklingsforstyrrelse« vil sige, at hjernens udvikling på nogle områder er anderledes end den normale udvikling.

ASF er et medfødt socialt handicap (udviklingsforstyrrelse) af biologisk årsag og kan være arvelig.

ASF er et livslangt handicap og kan ikke helbredes eller kureres, men

der findes mange muligheder for hjælp til udvikling og bedring, så personen kan få en god livskvalitet.

Når man har ASF, kan man ofte også have andre ledsagende forstyrrelser, som kan være meget invaliderende og indimellem dække over en ASF. Nogle gange kan det umiddelbart være vanskeligt at adskille symptomerne fra andre ledsagende forstyrrelser og symptomerne ved ASF, da symptomerne kan overlappe hinanden. De nævnte ledsagende forstyrrelser kan man dog også lide af uden at have ASF:

- **ADHD: Attention Deficit Hyperactivity Disorder**, dvs. forstyrrelser af opmærksomhed, aktivitet og impulsivitet. Personerne har ofte vanskeligheder ved at overskue flere ting på én gang, at planlægge og handle fremadrettet, at koncentrere sig og hæmme impulser, og de kan være motorisk urolige.
- **OCD: Obsessive Compulsive Disorder**. Tvangstanker og -handlinger
- **Tourettes syndrom**: Motoriske og verbale tics
- **Depression og angst m.fl.**

ASF er defineret ved tre symptomområder:

- **Socialt samspil** – afvigelse i forhold til gensidighed ved socialt

AUTISMESpektrumforstyrrelse

AUTISMESpektrumforstyrrelse

samspil. Citat fra en ung med ASF: »Jeg har svært ved at opnå en tættere følelsesmæssig kontakt med andre. Og jeg har svært ved at interessere mig for andre og spørge og tale med dem om, hvad de tænker og føler.«

Kommunikation

Citat fra en ung med ASF: »Det er svært for mig at se og forstå, hvordan andre har det. Det kan godt være, at det er normalt at kigge hinanden i øjnene, men særligt behageligt finder jeg det ikke.«

Interesser og adfærd

Citat fra en ung med ASF: »Jeg kan tale i timevis om mine egne interesser, og jeg har svært ved at finde ud af, hvornår andre ikke gider at høre på det længere.«

Hvilke vanskeligheder ses ofte inden for ASF, og hvilken betydning kan det have:

- At sætte sig ind i andres tanker og følelser – Man kan komme til at virke egoistisk og ufølsom og have svært ved at reagere passende på andres følelser, fx at grine, når andre er ked af det.
- At etablere og bevare venskaber – Bliver ofte isoleret og kan komme til at mangle sociale erfaringer.
- At forstå andres kommunikation – Har svært ved at forstå og tolke andres intentioner og kan let

komme til at såre andre, uden at det er hensigten.

- At omstille sig ved ændringer – Bliver let stresset og frustreret ved uforudsigelige hændelser.
- At mangle situationsfornemmelse – At forstå sammenhængen og konsekvenser af egne handlinger.
- At have afvigende mimik, gestus og kropssprog – Kan være svært for andre at aflæse personen med ASF, hvilket kan føre til mange misforståelser.
- At have konkret og bogstavelig opfattelsesevne – Det underforståede og meningsbærende i kommunikationen, herunder ironi og sarkasme, bliver ikke altid opfattet.
- At have særinteresser, som optager næsten al ens tid – Kan virke uinteresset i emner, der ikke optager dem, det medføre manglende motivation for ny læring.
- At have sansemæssige problemer med høre-, lugte-, syns- og/eller følesansen – Kan være højst invaliderende for personen. Kan have svært ved at være sammen med flere mennesker ad gangen og svært ved for mange sanseindtryk og kan hæmme personen i forhold til mange situationer.

Undervisning

Struktur og tydelighed er væsentlige elementer i samvær og undervisning af personer med ASF. Når en undervisning/aktivitet igangsættes og gennemføres, kan vi for at undgå

en masse vanskeligheder anvise følgende:

- HVORFOR laver vi det, vi gør – Forudsætninger, mening, mål
- HVAD skal vi lave – Indhold med visuel dagsorden og opdeling af emner
- HVORNÅR laver vi det – Tidspunkt og hvor længe
- HVOR laver vi det – Sted, placering, tid
- HVEM er vi sammen med – Hvem laver hvad, hvad er min rolle
- HVORDAN begynder vi og slutter vi – Processen
- HVORNÅR er vi færdige – Perspektiv/rammer
- HVAD skal vi så – Overblik

Men mest betydningsfuldt af alt er:

»Hvis det i sandhed skal lykkes at føre et menneske hen til et bestemt sted, må man først og fremmest passe på at finde ham der, hvor han er, og begynde der.« Søren Kierkegaard

Dette gælder for alle, men især for mennesker, der har brug for særlig støtte og omsorg.

Se - en Audi!

Af sognepræst Kirsten Nielsen,
Hannerup, kihn@km.dk

– OM ERFARINGER MED AT UNDERVISE KONFIRMANDER MED UDVIKLINGSFORSTYRRELSE

Udbruddet om bilen kom fra Peter – en af mine konfirmander med ADHD. Peter var med et løst helt fast i sin opmærksomhed på Audien, som i øvrigt var en rustvogn på vej hen over kirkepladsen. Biler er Peters altoverskyggende passion og – fandt jeg ud af – en genvej til kontakten med ham, også selvom præsten »kun« har en Ford!

Jeg har siden min ansættelse i Hannerup Sogn for 14 år siden undervist konfirmander med udviklingsforstyrrelser. Børnene kommer enten fra en af sognets folkeskoler, som har en stor afdeling for børn med specielle behov. Eller fra en mindre specialskole for børn med psykosociale problemer. Ved min ansættelse blev jeg smidt ud i at undervise disse børn og min undervisning af disse børn har – bortset fra bøger og et enkelt kursus – været præget af »learning-by-doing«.

Børnenes vanskeligheder spænder vidt

Min erfaring er, at »børn med specielle behov« er et vidt begreb, hvilket præger de pædagogiske og indholdsmæssige tilgange. Jeg har haft hold, hvor ingen af bør-

nene havde sprog; andre år har flere kunnet læse uden større problemer. Det betyder, at jeg ikke kan bruge den samme læseplan to år i træk, og at jeg aldrig kender undervisningsniveauet, før jeg er kommet i gang.

Nogle af disse børn har vanskeligheder ved at kontrollere impulser, andre besvær med at afkode andres adfærd; mange har en svag »filterfunktion« og bliver let overvældede. En del er præget af angst for uvante situationer (her lig med kirken); en del er svagt begavede, og langt de fleste har vanskeligt ved længerevarende koncentration. Der er med andre ord tale om en meget kompleks blanding af kompetencer og vanskeligheder, som man som præst skal forsøge at spænde over. Men der er ofte også tale om en umiddelbarhed og en tillid, som aftvinger såvel ydmyghed som respekt for det, som disse konfirmander har at give til en præst på Herrens marked.

Undervisningen – struktur, fleksibilitet og kreativitet

I Hannerup sogn er der tradition for, at der altid er lærere med børnene, og at lærerne sidder med i under-

Der er med andre ord tale om en meget kompleks blanding af kompetencer og vanskeligheder, som man som præst skal forsøge at spænde over.

Men der er ofte også tale om en umiddelbarhed og en tillid, som aftvinger såvel ydmyghed som respekt for dét, som disse konfirmander har at give til en præst på Herrens mark!

visningen. For mig har det været overordentligt nyttigt. Jeg har den aftale, at de på passende vis kan bryde ind, hvis de formemmer, at »børnene falder af«. Det kan f.eks. ske, at en lærer siger: »Nu trænger vi lige til at røre os. Kan vi snuppe 5 minutters fodbold?« Nogle lærere beskriver, hvilke hensyn det er relevant at tage til det enkelte barns problemstillinger, inden undervisningens start.

Strukturen er fra gang til gang den samme, så vidt det lader sig gøre. Konkret foregår undervisningen en gang om ugen á 60 minutter. Enkelte år har jeg dog – efter aftale med biskoppen – kun undervist 45 minutter af hensyn til børnenes opmærksomheds-spændvidde.

I kirken

Undervisningen foregår hver gang først i kirken og derpå i undervisningslokalet. Jeg flytter meget bevidst lokalitet under timen, fordi skiftet samler børnenes koncentration. Fordelen ved at begynde i kirken er, at konfirmanderne får fortrolighed med det rum, hvor de senere skal konfirmeres. Bare dét, at komme ind i kirken, er for flere af dem forbundet med utryghed. Jeg har ofte bogstaveligt måttet tage konfirmander i hånden for at lede dem ind i kirken. I det hele taget er denne og andre former for kropskontakt ofte en del af at være sammen med disse konfirmander. Jeg har ikke tal på hvor mange knus, kind- og håndkys, der er blevet mig til del. For nogle af børnene er situationen

helt omvendt. For dem er kropskontakt eller i det hele taget nærhed svær at håndtere. Også her er lærernes guidning af værdi.

Det styrker kontakten at få lært konfirmandernes navne så hurtigt som muligt. Hver time begynder derfor med en »navnesang«, hvor konfirmanderne indlærer både hinandens og mit navn. Herefter fortsætter timen med en styret samtale om det, konfirmanden er optaget af her og nu. Emnerne er vidtstrakte: En lejr tur, udflugt, marked på skolen, et sygehusbesøg eller – for Peters vedkommende – lidt bil-snak.

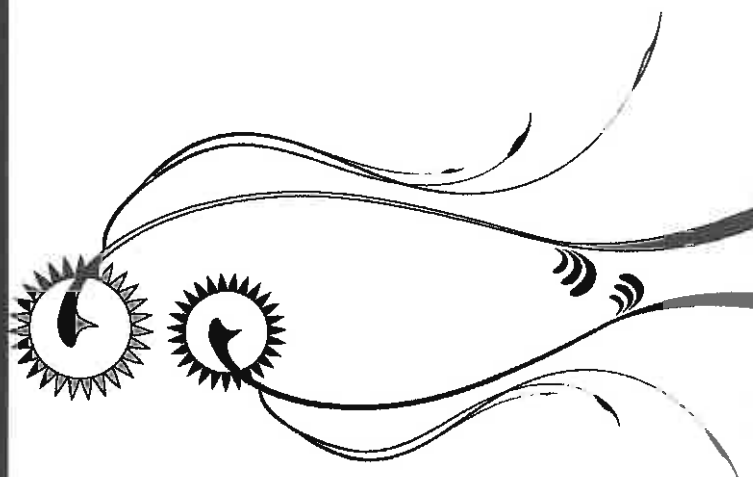
Fra forløbets begyndelse synger vi de salmer, jeg har valgt til konfirmationen. Mange af børnene har vanskeligt ved at læse, men i gentagelsen af salmerne lærer de dem faktisk udenad. Det er aldrig problematisk at få dem til at synge med!

Derefter fortæller jeg fra Ny Testamente. Jeg læser aldrig op, men fortæller frit og med billeder på overhead. Vi beder Fadervor, som tager lang tid at lære, og ikke alle når det. Fadervor støttes af billeder, og på de hold, der magter det, siges også Trosbekendelsen – igen med billeder.

Det er vigtigt at bruge andre sanser end høresansen. Pædagogiske virkemidler som billeder er vigtige; det er nemmere at huske »Giv os i dag vort daglige brød«, når man ser et billede af et franskbrød!

Andre gange må man gøre noget helt andet. Det år, hvor jeg underviste konfirmander uden sprog, blev

» Jeg har ofte bogstaveligt måttet tage konfirmander i hånden for at lede dem ind i kirken.

jeg nødt til at være bevidst om at fortælle såvel med mimik som med mange fagter – fagter for f.eks. »vand« »storm«, »blinde« og »døve« var til støtte for børnenes forståelse. Samme år lærte både konfirmander og jeg Trosbekendelsen med »tegn til tale«, som vi også brugte til konfirmationen.

I undervisningslokalet

I undervisningslokalet er jeg ikke helt så struktureret som i kirken. Vi laver f.eks. drama: Der skal ikke mere end et par guldmønter, kapper og en stol til at opfører historien om Zakæus, som konfirmanderne spiller med liv og sjæl. Andre gange maler konfirmanderne eksempelvis et indkøbsnet med billeder fra skabelsesberetningen, og dette net bliver efterfølgende den trofaste følgesvend for mange af dem til konfirmandundervisningen. De prøver præstekjolen, messehagler, studerer adventskransen og lærer på den måde gennem flere sanser om kirkeåret. Vi har forskellige skattejagter – om alt fra Moses til julepynt, og mindre opgavelege. Vi ser også film: Især »Alle os under Himlen« og »Historiefortællerne« vækker glæde. Konfirmanderne møder også kirkens øvrige personale og spiller på orgel, ser kirkekontoret, og for Peter var årets konfirmandoplevelse uden tvivl at tage kirkens maskinpark i nærmere øjesyn.

Det er gennemgående, at jeg hele tiden må være parat til at afbryde min undervisning, fordi noget andet er brudt ind i én af konfirmandernes opmærksomhedsfelt. Jeg har vænnet mig til aldrig at opfatte det som en forstyrrelse, men at modtage det som et kontaktilbud. Peter og Audien var netop et sådant »forfriskende« opmærksomhedsskifte.

Konfirmationen – bekymring og forløsning

Et par måneder før konfirmationen begynder vi at øve selve konfirmations- gudstjenesten. De sidste fem år har

jeg konfirmeret disse børn for sig selv, og det har været en stor gevinst. Men det er alligevel sikkert og vist, at tanken om konfirmationen skaber stor nervøsitet hos såvel forældre som konfirmander.

Den lange øvetid har som formål at skabe ro og fortrolighed med det, der skal foregå. Det lykkes faktisk hvert år at få en konfirmand til at bede en omskrevet ind- og udgangsbøn. Enten læses den op eller den læres udenad. Selve gudstjenesten begynder med navnesangen. Vi synger de salmer, de har lært at kende.

Min prædiken er ikke så lang, og da min mand er god til at tegne, har han tegnet billeder, jeg bruger undervejs. Fadervor og Trosbekendelse bliver sat op med billeder, konfirmanderne kender fra undervisningen. Et år havde vi skattejagt, hvor én af konfirmanderne betingede sig, at han måtte holde mig i hånden – ellers turde han ikke kaste sig ud i det. Sidste år sang vi i kor Sigurd Barrets »Fadervor« som dagens overraskelse.

Det giver mening

Som jeg forhåbentlig har vist, er opgaven med at undervise disse børn krævende for både struktur, fleksibilitet, tålmodighed og evne til »is i maven« ved hver holdstart, hvor man endnu ikke ved, hvad man er ude i. Men det er en stor glæde at undervise disse meget forskellige børn, så de bliver klar til deres konfirmation.

Det er hvert år en unik oplevelse at konfirmere dem. Deres glæde og stolthed smitter alle, der er til stede, og undervejs i gudstjenesten sænkes mangen et par skuldre hos forældrene.

Og ingen af os, der var til stede hin forårsmandag glemmer nogen sinde det smil, der oplyste én af mine sprogløse konfirmanders ansigt, da han knælende vendte sig om mod sin mor og sendte hende et stolt smil over, at han uden problemer havde klaret konfirmationen.

Fra en konfirmationsprædiken

Nu skal I høre en historie om at føle sig alene: Ovre i Sydamerika bor der nogle indianere langt ude i junglen. Sådan tror jeg, at deres landsby ser ud, og foran landsbyen står indianerdrengen Panokko.

Hos disse indianere er det sådan, at når man bliver 13-14 år – præcis som I er – så skal drengene igennem en manddomsprøve – det vil sige en slags eksamen, hvor man viser, at man nu er blevet voksen. Panokko er ret bange; han skal i morgen igennem sin manddoms-prøve, og prøven går ud på, at Panokko skal tilbringe en nat i junglen; en hel nat skal han være alene derude i urskoven.

Under hujen og skrigen bliver Panokko af 2 voksne mænd ført ud af landsbyen – ud i den tætteste del af junglen, og så må han klare sig selv, indtil de kommer igen næste morgen for at hente ham.

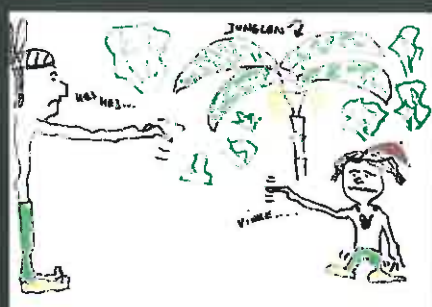
Panokko bliver sendt ud i junglen og er til sidst helt alene.

Hurtigt blev det aften og mørkt omkring ham. Han prøvede, om han kunne se gennem mørket, for han vidste godt, at der ude i junglen var tigre og slanger og andre farlige dyr. Men han kunne ikke se dem tydeligt; det eneste han kan få øje på var rovdirenes gule, lysende øjne. (NB). Han hørte også hele tiden underlige lyde; lyde, som han ikke kendte og som han blev bange for.

Han puttede sig for foden af et stort træ. Han tænkte på, om han skulle kravle op i det, men hver gang han lige skulle til det, var det som om, han hørte en lyd deroppefra – som om der var nogen – så han satte sig nedenfor træet og gjorde sig så lille og så stille han kunne.

Sådan gik natten, og endelig begyndte det at blive lyst; solen var på vej til at stå op! Panokko strakte sig, men så blev han bange igen, for nu hørte han altså noget oppe i træet. Han holdt vejret og kiggede derop. Hvad var det? Pludselig kunne han se, at var et menneske – et menneske med flitsbue og spyd. Og sandelig om det ikke var Panokkos far!

Nu fik Panokko at vide, at hans far havde siddet i træet hele natten og passet på ham; han havde hele tiden haft buen og spyddet parat, så ingen kan gøre hans dreng fortræd. Sådan gjorde alle fædrene, men det var en hemmelighed, der aldrig måtte fortælles videre til nogen, for alle drenge skulle jo igennem manddomsprøven!

Hvordan skal man møde unge mennesker med autisme i konfirmandundervisningen?

Og hvordan kan man tilrettelægge undervisningen, så både videns- og trospensum kan blive foldet ud?

Annemarie Lund, der har 10 års erfaring med at undervise og konfirmere elever fra Harløse skole, der er en specialskole for normalt begavede børn med en diagnose indenfor autismspektret, giver her sit bud på disse spørgsmål.

Aldrig

Den konkrete virkelighed

De fleste af de elever, jeg underviser, har gennem hele deres skoletid fået målrettet og særlig tilrettelagt undervisning, der tager udgangspunkt i deres handicap: **forstyrrelse i kommunikation, forstyrrelse i det sociale samspil og forstyrrelse i forestillingsevne.**

Udgangspunktet er, at de har et blivende handicap, som det er vores opgave at give dem redskaber til at kompensere for i videst mulig omfang. Og at det er en livslang proces.

Menneskesynet er på skolen og i kirken: vi møder og respekterer mennesket med autisme. Man kan ikke træne sig ud af autisme, kun kompensere for handicapet.

Konfirmationsundervisningen skal give redskaber og viden, så de lærer kirke og kirkerum at kende, og ved, hvad der foregår i en kirke. At undervise børn med autisme ser jeg som en opgave, hvor jeg er dåseåbner, der lukker op ind til en ny verden med kirke, Gud, bøn og tro.

I skolen er der to pensu: et socialt og et fagligt pensum. Måske kan man også tale om to pensu i konfirmandundervisningen: Her er et »videnspensum«: prædikestol, døbefont, orgel, kirkegård, oblater etc. Og et »trospen-

IRONI

men gerne

HUMOR

af Annemarie Lund, sognepræst ved
Præstevang kirke i Hillerød, alu@km.dk

sum«: hvordan, hvornår og hvorfor bruger jeg kirken: gudstjenester, dåb, begravelse, bøn, tro og kærlighed.

Og hvad skal konfirmanderne så lære? Ja, måske at komme fra det ene område til det andet. Eller mere præcist: få formidling og forkyndelse bundet sammen.

Det kræver, at kommunikation/ samtale/ undervisning er på **konfirmandens præmisser** med en anerkendende tilgang. Den skal være præcis og direkte, aldrig ironisk men gerne humoristisk. Ingen gruppearbejder!! Og vigtigt er det hele tiden at samle enkelthederne, således at en overordnet sammenhæng kan dannes. Børn med autisme overfører ikke selv enkeltheder til helhed. Ikke mærkeligt at forstå, hvorfor deres verden ofte opleves som kaotisk.

FØR sommerferien

Det er skolen, der kontakter forældrene med hensyn til konfirmationsforberedelse, og skolen stiller pædagoger og kørsel til rådighed, da undervisningen foregår i kirken. Ligeledes er der altid hjælp og faglig vejledning at hente.

Jeg er på besøg på skolen før sommerferien, hvor jeg får listen med navne (normalt mellem 8-12 elever og overvejende drenge), og eleverne møder mig første gang, hvor jeg kort præsenterer mig selv sammen med min præstekjole: Hvad er en præst? Hvad bruger man en præst til?

Herefter en kort samtale med en af skolens lærere om, hvorvidt der er særlige hensyn, der skal tages i undervisningen. Nogle gange kan der være behov for enkeltmands undervisning i kortere eller længere perioder.

EFTER sommerferien:

Undervisningen begynder midt i september, hvor eleverne har vænnet sig til skolen igen. Så er der plads til noget nyt, nemlig konfirmandundervisningen i kirken.

Jeg har undervisning fra kl. 8.30 til 9.30 – en stiv klokke time, som jeg bruger uden pause. Hvis jeg skulle indlægge en pause, ville jeg være nødt til at strukturere indholdet her også, da disse elever ikke kan rumme fritid, og blot bliver stressede af det, jeg selv opfatter som et pusterum.

I det følgende vil jeg beskrive, hvordan jeg opbygger en undervisningstime med hensyn til form og indhold og begrunde mine valg.

1. Velkommen

Eleverne modtages og hilses med navn. Tøjet efterlades i garderoben og alle sætter sig ind i konfirmandstuen. Problemer og misforståelser kan være opstået undervejs til kirken eller undervejs til skole, så sammen med pædagogerne får vi disse forhold klaret. Børn med autisme er meget modtagelige for stemninger og uro, som hurtigt forplanter sig i dem, så derfor er det vigtigt, at jeg som underviser kommer i god tid, er velforberedt og har en rolig adfærd og et roligt stemmeleje.

I konfirmandstuen får hver konfirmand en lamineret oversigt over undervisningen, eventuelt med brug af piktogrammer, så alle kan se, hvordan timen vil forløbe. Oversigten kan også stå på tavlen og eventuelt i kirken, hvis dette er muligt. Det er vigtigt med en fast

GRUNDIDÉEN ER:

**RITUALISERET
UNDERVISNING.
STRUKTUR, STRUKTUR
OG ATTER STRUKTUR!**

form, der er genkendelig fra gang til gang, og at eleverne hele tiden kan få øje på den. Derfor har eleverne oversigten med sig, når vi går i kirken, og jeg forsøger at skabe tydelige overgange, så alle hele tiden ved, hvor langt vi er.

Hver elev har også et ringbind, der mest rummer fotos og billeder for at imødekomme elevernes visuelle behov. Billederne sættes i løbende for at understrege dagens tema.

2. Præsten fortæller, hvad vi skal lave i dag

Dagens tema præsenteres kort. Fx: Vi skal se en messehagel, eller vi skal tale om bøn.

3. Vi går ind i kirken

Konfirmandundervisningen er et forløb, hvor der skal lægges vægt på livsduelighed i betydningen at være fortrolig med kirkerummet. Konfirmandundervisningen er på mange måder at sætte blade ind i et mentalt ringbind, som i første omgang har den funktion, at konfirmanderne kender og til en vis grad bliver fortrolige med, hvad der sker i kirken, hvorfor man gør som man gør, og ved, hvordan man skal opføre sig.

Vi går derfor ind i kirken med hver sin salmebog. Faste pladser er en god ting.

Nu begynder vi undervisningen.

4. Vi tænder lys

At være i kirken er at være sammen med Gud. Et stort stearinlys tændes og gennem denne handling skal konfirmanderne vide og gerne fornemme at kirken er et hus, hvor vi kan være sammen med hinanden og sammen med Gud og Jesus. Vores kirker er bygget, fordi

Aldrig

IRONI

vi har brug for et sted at være sammen, både i sorg og glæde. Gud er der, uanset hvordan vi har det.

Et andet gennemgående tema i forbindelse med lystændingen er kirkedøren, som døren ind til et sted, hvor der er rum og plads til os alle – uanset hvem man er. En del af konfirmanderne begynder i denne alder at blive klar over, at de er anderledes. Det er vigtigt at have blik for, og oplagt at understrege budskabet om, at i Guds hus er der plads til alle, trods forskelligheder – med den alvor der også ligger i ikke at banalisere udsagnet.

5. Vi beder en kort bøn

Hen over efteråret er konfirmanderne med til selv at foreslå, hvad vi skal bede for/om, og »slutbønnen« bruges til konfirmationen. Ofte bedes den på konfirmationsdagen af en konfirmand.

Bønnen er en øvelse i og et konkret udtryk for det abstrakte i at blive et »vi«/ et fællesskab, »... en hellig almindelig kirke, de helliges samfund...«.

Man kan godt bede for noget eller nogen, der har betydning for andre end kun mig selv. Det kan være en udfordrende øvelse for disse unge at skulle skabe en forestilling om, hvad der kan være godt for andre.

6. Salmer, fadervor og trosbekendelsen

Herefter følger en lille andagt med 3-4 salmer, Fadervor og Trosbekendelsen.

Jeg har en »kanon« på 10-12 kernesalmer, så eleverne kan begå sig ved kirkelige højtider og især ved dåb og begravelse. De situationer vil de uvægerligt komme i, og genkendeligheden vil hjælpe dem. Rytmiske salmer er ikke specielt appellerende, er min erfaring.

Fadervor og Trosbekendelsen siges nu, i begyndelsen uden forklaring. Senere tages de enkelte led op i både Fadervor og Trosbekendelsen, men tidligst efter efterårsferien, oftest efter jul, fordi det kræver deltagelse fra konfirmanderne. Tillid og fortrolighed skal først etableres, og når konfirmanderne begynder at deltage med kommentarer, spørgsmål og udsagn er det en stor pædagogisk udfordring at skabe mening i samtalerne, da mennesker med autisme ofte kender mange ord, men ikke altid forstår ordets dybere mening. Man skal også forberede sig på, at et planlagt forløb godt kan ryge i vasken, fordi konfirmanderne den dag ikke har overskud eller ro nok til at være med.

7. Dagens tema og bibelhistorie – første halvdel

Kirkerummet gennemgås hen over efteråret (prædikestol, messehagel, orgel, alter etc.), – og i tilknytning her-til fortæller/ dramatiserer jeg bibelhistorie.

Jeg benytter en »kanon« på 10-12 nytestamentlige fortællinger, gerne med hver sit tema, som jeg vender tilbage til mange gange. Jeg skaber en række genkendelige personer: Peter, Zakæus, Judas, Maria Magdalene, den blinde tigger ved Jerikos mure m.fl. og tegner med ord og kropssprog en fortælling for øjnene af konfirmanderne. Jeg bruger min krop, stemme, arme og ben til at udtrykke de mange følelser for derigennem at fange nogle af pointerne i evangeliet.

For at imødekomme behovet for visualisering laver jeg en snor med billeder fra fortællingerne, som hænges op med klemmer, så man kan se dem, hver gang man er i kirken.

Undervurder ikke humoren – den er et godt redskab og tit en god måde at nå konfirmanderne på.

3. Dagens tema og bibelhistorie – anden halvdel

I denne del af undervisningen tager jeg fat i et emne/tema, som bibelhistorien har berørt eller jeg kan tage områder op fra henholdsvis Fadervor og trosbekendelsen. Det kan også være at jeg gentager en kendt bibelhistorie.

Eksempler på et tema:

Tilgivelse: Jeg udfolder fx begrebet via en konkret genstand, som kan være en hængelås, der viser at noget er låst. En nøgle lukker op og bliver billede på, at der gives en mulighed for at komme videre. En nøgle kan også hænge på snoren med de nytestamentlige fortællinger.

Lys: Man kan tænde lys/ man kan se. Man kan puste lys ud/ man kan ikke se. Sådan kan man også gøre i hinandens liv.

Gud tænder lys – og mennesker er slemme til at puste det ud!

Hænder: Man kan skærme og man kan ødelægge med sine hænder. Powerpoint med billeder af begge dele.

Eksempler på forløb til Trosbekendelsen:

- **Vi vil ikke have noget at gøre med det onde**
Det onde kender konfirmanderne kun som en konkret størrelse, så Hitler og krig og mord vil helt sikkert blive nævnt. En del unge med autisme har særinteresser indenfor netop det felt, så fint at lytte til det, men også at nuancere billedet ved at tage udgangspunkt i deres eget liv; klassekonflikter, hvordan man behandler hinanden på internettet, og hvad man kan blive ked af. Igen er det en god idé at visualisere samtalen og skrive op på en flip-over eller powerpoint, hvad de anser for ondt, og som ødelægger vores liv.

Undervurder ikke humoren – den er et godt redskab og tit en god måde at nå konfirmanderne på.

- **Vi tror på Gud**

Som præst har man et ønske om et nuanceret gudsbillede. MEN det kan være, at man må slutte med den gamle mand i himlen. Så er det omsorg, tillid, tryghed man må tage fat i.

Dog: Gud kan blive vred, og man kan godt selv blive gal på Gud. Man kan godt blive vred og gal på dem (forældre, søskende), der passer på en, uden at kærligheden ødelægges. På samme måde kan ens forældre, søskende og venner blive vrede på én og stadig holde af én.

- **Vi tror på Jesus**

Et forløb om Jesus. Hvad ved I om ham? En god måde at få den slags undervisning/ samtale i gang på, er at lave en lille quiz. Her har også svage elever som regel en god chance:

Hvor blev Jesus født?

På Mallorca? I Betlehem? På Hillerød Sygehus?

Bevægelse og leg

Inden vi slutter af kan jeg give mulighed for lidt bevægelse med »Hvad-mener-du-legen.« Men der skal ikke flyttes for meget rundt, da det tit skaber mere uro end kreativitet.

»Hvad-mener-du-legen«

Jeg stiller konfirmanderne en række spørgsmål og deler dem op i grupper: Ja-sigerne går til den ene side og nej-sigerne til den anden. Og der skal også være en legitim mulighed for at gå til en »ved-ikke« side.

... men gerne

HUMOR

» At undervise børn med autisme ser jeg som en opgave, hvor jeg er dåseåbner, der lukker op ind til en ny verden med kirke, Gud, bøn og tro.

- Skal der være rockmusik i kirken?
- Skal unge og gamle komme til den samme gudstjeneste?
- Skal det være forbudt at ringe med kirkeklokkerne søndag morgen?

Igennem den meget konkrete tilgang kan det give mulighed for at eleverne fortæller, hvorfor de traf netop den beslutning, og dér vil jeg gerne hen med dem.

Man kan gøre spørgsmålene lidt svære ind i mellem, så de konfirmander, der kan lidt mere, her kan tænke sig om og tage stilling – og da »ved ikke« er en mulighed, falder ingen igennem.

Jeopardy:

At lave en quiz kan være en god måde at samle op på og kan tiltale mennesker, der kan lide at beskæftige sig med facts.

- Den højtide hvor Jesus dør? – Hvad er påske!
- Lå julenat ude på marken og passede får? – Hvem er hyrderne!
- Kirkens festfarve? – Hvad er hvid!
- Kalder til gudstjeneste søndag morgen? – Hvad er kirkeklokken!

9. Afslutning

Alle sidder ned, og jeg fortæller, at nu er vi færdige. Tak for i dag – alle tager salmebøger, mapper og oversigt med tilbage til konfirmandstuen. Tøj på – og så hjem.

Ture udenfor kirken

Disse ture kender konfirmanderne til i god tid i forvejen, og der er også her en tydelig plan for dagen. At besøge en middelalderkirke, en kirkegård og en bedemand kan indeholde meget konkret viden, som mange unge med autisme godt kan lide. Årstal, antal og hvem der gjorde hvad, er mange gange ikke kedeligt for disse konfirmander. Tværtimod! Men det er også vigtigt at være opmærksom på, at en del mennesker med autisme ofte er meget følsomme overfor lugte, lyde og berøring, så når man planlægger besøg udenfor de vante omgivelser, kan det for nogle elever være en særdeles udfordrende oplevelse, der ikke altid bliver vellykket.

Epilog

I løbet af året holder jeg to forældremøder, hvor det sidste blandt andet også bruges til at arrangere Blå Mandag. Forældrene kender ikke nødvendigvis hinanden, da eleverne kommer fra flere af de små klasser, der er på skolen, så det er godt at få talt om, hvad ens barn kan magte, og hvad man ønsker at være med til.

Konfirmationen

Konfirmationen ligner en helt normal konfirmation. Og dog. Først og fremmest varer den kun ca. 30-45 min.

Husk at konfirmanderne har haft en anderledes morgen, og hele dagen er fyldt med nye indtryk og mange mennesker.

Vi taler om, at kirken på konfirmationsdagen er fyldt med mennesker, som de ikke kender. Der fotograferes, når konfirmanderne kommer ind – og til sidst ved gruppefotografering.

Forløbet er indøvet over mange gange. Navn på stolene og en seddel med konfirmandens navn ud før det sted, hvor han/ hun skal stå ved alteret.

I kirken hænger selvfølgelig snoren med fortællingerne og hvad der ellers er kommet op. Lyset på døbefonten skal også være tændt den dag.

Konfirmanderne kommer ca. 15 min. før konfirmationsgudstjenesten og lægger telegrammer og gaver til hinanden i menighedslokalet. På et forældremøde aftales, om der gives gaver eller telegrammer. Fint hvis

alle får omtrent det samme med sig hjem.

De fleste har fået nyt tøj, andre vil gerne komme i tøj, de kender og er fortrolige med. Vi har i forvejen talt meget om, at enhver form for tøj er »rigtigt konfirmationstøj«. Vi samles i konfirmandstuen, roen skabes, og forløbet gentages. Samlet går vi ind i kirken – alt mens musikken spiller.

Stoltheden stråler ud af konfirmanderne – og deres forældre. Der triller ikke så få tårer. En fantastisk oplevelse af at være samlet om fejre en flok dejlige børn/ unge, der nu er på vej til at blive store og voksne – med alle de tanker, det nu giver.

Konfirmanderne har selv valgt salmerne. Der er 4 salmer. Sangarket er kendt, for det har konfirmanderne haft i hænderne mange gange forud for dagen. Således kan de også følge med i gudstjenestens forløb.

Jeg byder velkommen, og en konfirmand/eller jeg beder konfirmandernes bøn/den bøn, der er blevet til hen over året.

Konfirmationstalen er dels til konfirmanderne og til deres forældre. Husk at gøre den kort og

præcis, og selvfølgelig med udgangspunkt i noget, der er blevet gennemgået en eller flere gange i løbet af undervisningsforløbet. Der er jo også snoren at henvise til. Det gælder ikke om at være original eller fuld af overraskelser! Gentagelse og genkendelse er kodeordet for, at alle har det godt.

Trosbekendelsen siger vi alle. Den er trykt i sangarket – og først derefter går konfirmanderne op til alteret, hvor de konfirmeres med tilspørgsel. Det kan de godt lide.

Alle får et skriftord, der er lagt ind i Menneskesønnen, som er kirkens konfirmationsgave til dem. Vi har læst bogen på et tidspunkt i forløbet.

Til sidst beder vi alle Fadervor, og glad går konfirmanderne ned på deres pladser.

Fotografering til slut er indøvet: alle går ud under postludiet, og kommer ind igen, stiller op på nøje indøvede pladser foran alteret, så gruppebilledet bliver helt perfekt. Glæde, stor koncentration og lidt trætte konfirmander, når vi til sidst alle sammen står foran alteret – alt mens forældrene fotograferer.

Det tærer på kræfterne at holde styr på alle de nye indtryk.

Guds øjesten ...

OM KONFIRMANDER MED SÆRLIGE BEHOV I ET VISUELT MILJØ

Af Lise Lotte Kjær, døve-
præst, LLK@km.dk

Gentagelser

Øjne, der stråler og lytter. Hænder, der taler ivrigt, roligt, opmærksomt. Ansigter og kroppe, der er helt og fuldt til stede. Jeg taler om mine konfirmander. I situationen taler jeg til dem og med dem. Vi er i gang med *gentagelserne* i en rytme, som de kender og er blevet helt fortrolige med: Trosbekendelsen, Fadervor, lystænding, nadver, Guds øjesten og Velsignelsen. Og altid et rigtig håndtryk med ægte øjenkontakt til et »på gensyn«. Intet må springes over; så vil de ganske enkelt ikke gå. Der var ingen indkøring. Det, der skulle blive til deres elskede gentagelse, introducerede jeg med det samme, de kom den første gang. Gentagelserne er samlende og det mærkes, som om de imødekommer en længsel.

Mødet

Åh det, at blive set og mødt med et budskab, der varmer en, vækker til eftertanke, og af nogen, der tør holde af og vise nærvær. Heri findes det fælles for dem alle. Der er derfor heller ikke den store forskel på konfirmanderne i min tid som sognepræst i Sydhavnen tidligere og så mine døve konfirmander gennem 12 år som døvepræst. Kun sproget: talt dansk og dansk tegnsprog. Nøgleordene set fra mit sted er de samme: Teologi, håndværk og empati. Disse tre dele lever deres liv sammen nært forbundne, hvis mødet med konfirmanderne skal lykkes. Det sidste er fuldt afgørende. At holde af sine konfirmander hver og en er forudsætning for hele projektet!

Erindringsmapper

Gennem året får vi samlet erindringsmapper eller huskemapper, som konfirmanderne kalder dem. De bliver forskellige fra år til år. De er en slags scrapbog. I mapperne putter vi alt muligt: Fotos, små tekster, brochurer, tegninger m.m. Mapperne bruger jeg meget tid på, men den tid er givet godt ud. Der skal fotograferes hver gang, og billeder printes. Et basismateriale har jeg udviklet gennem årene. Det består af sider med korte sætninger om de vigtige ting. Enkle og helt indtil benet. Somme tider dukker en kammerat op til undervisningen, og jeg har bemærket, at det første der sker, er, at mapperne stolt bliver vist frem.

Oplevelser, som huskes!

Nu har jeg tegnet »det bedste i verden«: Mine kaniner, et fodboldmål, min moster, svømmehallen. Vigtige verdener åbner sig for mig, og der bliver en lethed over samtalen om det vigtige. Solen på gulvet – danset af konfirmandernes kroppe som strålerne med deres smilende ansigter inde i solens midte – med kroppene fortæller vi Bibelens første skabelses beretning. Vandkamp i kirkens have med masser af vandballoner efter 3 tematiske timer om vand. Teater i strømpesokker oppe på bordene. En dreng, der står ved sin helt egen døbefont i sin helt egen kirke og lytter indtrængende til dens historie, som han er en vigtig del af. Endnu et vigtigt foto til mappen. Vi maler billeder eller altertavler. Jeg har lært at følge de indskydelser, jeg får; jeg tænker dem igennem og fører dem ud i livet – det er ofte let at klare forhindringer som transport eller bekymringer for, om noget kan lade sig gøre. Ud af det spontane springer oplevelser, der vil blive husket!

Elastisk undervisningsmateriale

Mødet i øjenhøjde er en gave. Sommetider skal der noget særligt til. En særlig vilje til at forstå og til indlevelse. Her har det vist sig smart og tidsbesparende, at indholdet i undervisningen så let som ingenting kan justeres i niveau. Dette er muligt med den individuelle mappe og med de fælles oplevelser. Det er let at have en bog ved siden af – et færdigt og solidt konfirmandmateriale at supplere med. Det er let at sætte flere tekster eller mere avancerede billeder i mappen. Det er også let at lade være. For de korte sætninger kan stå skarpt på papiret og udfoldes i samtaler.

At være en del af det vigtige

Der findes børn og unge, hvis behov er endnu mere specifikke. »Vi vil så gerne, at vores pige også er en del af det, der er vigtigt i vores familie« siger en mor til mig. Hendes pige er hjerneskadet. Og hvor er det dog indlysende, at Kristine er det: En del af det vigtige. Samtidigt er det ligeså vigtigt for hendes familie at få dette faktum helt ind under huden, og det er præcist hvad hendes konfirmation kan formidle. På en søndag ved en bevægende gudstjeneste, hvor hendes konfirmation er en prædiken, der taler for sig selv, også for menigheden. Jeg har altid konfirmeret uden tilspørgsel af teologiske grunde, og her glædes jeg særligt over, at Kristines konfirmation er den samme som de andres. Der er ingen forskel.

Guds øjesten

»Jeg er fin, for du har skabt mig. Jeg er din øjesten, en ædelsten i din hånd«. Margareta Melins digt er uendeligt smukt på dansk tegnsprog. Konfirmanderne elsker det. De kan det udenad. Det virker bedre end selv den mest kraftfulde vitaminpille. Det ses i smilet. Det ses i øjnene. Det ses i hænderne, der siger de smukke sætninger. Sætninger, som understreger alt, hvad vi foretager os sammen i konfirmandundervisningen: Vi er her. Vi er Guds. Vi er skønne i Hans øjne. Ja, vi lever her. Sammen med Gud og hinanden. Under det ansvar, som er den enkeltes og fællesskabets. Der er noget her – for alle konfirmander.

KAN KIRKEN RUMME

børn og unge med **AUTISME?**

Af Esther Jensen, sognemedhjælper ved Christianskirken, Fredericia, estherjensen65@gmail.com

Esther Jensen er formand for sognemedhjælperforeningen og sognemedhjælper i Christianskirken i Fredericia, hvor hun bl.a. underviser børn og unge med særlige behov. Men derudover er Esther Jensen mor til en 18-årig søn, der har autisme og en hjerneskade i talecentret. Redaktionen har spurgt Esther Jensen, hvilke erfaringer hun har med kirken og sin søn samt selv at undervise.

Har din søn lyst til at komme i kirken?

Henriks lyst til at komme i kirken har varieret gennem hele livet, og det har været forskellige ting, jeg har taget ham med til. Da Henrik var lille (op til 8 år), var jeg ansat i

» Det er en win-win-situation, hvis kirken gør en ekstra indsats overfor børn og unge med handicap.

KFUM og KFUK og jeg havde mine børn med til at væld af aktiviteter: familiebejde, festivaller, lejre osv. Det havde han det fint med, når blot han vidste, at mor eller søster var i nærheden. Henrik havde sin egen lille lejr i lejren. Jeg sørgede altid for, at han havde sit eget legetøj med, og det fyldte han dagens timer ud med. Han kunne dog lokkes til alm. lejraktiviteter såsom lejrball, men han legede altid ved siden af andre – sjældent sammen med dem. Henrik spiser meget få ting, og det havde jeg også med hjemmefra. Henrik fremstod som en rar og stille dreng, og blev umiddelbart accepteret af alle andre. Han har aldrig været udadreagerende.

Da jeg blev sognemedhjælper for 10 år siden, ændrede mit fokus sig fra events til det daglige liv i én sognekirke, og gudstjenesten blev et godt og tilbagevendende element i min uge. Henrik var tit med i kirke og var stærkt optaget af især salmerne, som han kunne rigtig mange af. Han var også altid med omkring døbefonten og

ved alterbordet. I 3. klasse lod jeg ham gå til optagelsesprøve i drengekoret her i Christianskirken. Han kom med i koret uden problemer med den smukkeste, lille sopranstemme, som siden har bevæget sig hen over alt, tenor og han har nu en dyb, dyb basstemme! Til forskel fra mange andre kører Henrik ikke træet i gentagelser og liturgi! Han har det faktisk bedst med, at der sker det samme hver søndag! Han er helt klart en kirkesanger, ikke en koncertsanger. Henrik er stadig med i koret, men har f.eks. aldrig været med på nogle af deres rejser. Der sker for meget, han ikke kan over-skue. Det med at tingene er anderledes, nye og spændende, tiltrækker ikke ham. I det hele taget kommer Henrik »kun« og synger. Han er stort set ikke med i korets sociale liv.

For nylig havde vi en Harry Pottergudstjeneste i Christianskirken, og jeg spurgte, om ikke Henrik ville med, for han kender Harry Potterbøgerne og – filmene vældigt godt og holder af det univers. Men det ville han bestemt ikke! Henrik ved, hvordan en gudstjeneste forløber, og det har intet med Harry Potter at gøre! Fornyelse af gudstjenesten er ikke en del af hans dagsorden!

Fortæl om en god oplevelse og en dårlig oplevelse med din søn i kirken

Jeg synes heldigvis, at jeg lettere kommer i tanker om gode oplevelser end dårlige. En god oplevelse, jeg særligt husker, er Henriks konfirmation. Hele undervisningsforløbet hos en knalddygtig og engageret præst og selve konfirmationsgudstjenesten, hvor Henrik stolt sagde Trosbekendelsen højt og fejlfrit og bad udgangsbøn til sidst.

En dårlig oplevelse, men også lidt pudsig, ligger langt tilbage i tiden. Henrik og jeg var til julegudstjeneste, og selvom Henrik endnu ikke

kunne læse, vidste jeg, han kunne rigtig mange julesalmer, så vi glædede os begge to. Henrik havde sit repertoire fra Stig Rossens jule-CD. Her synges til eksempel alle vers af »Glade jul«, men ikke af »Et barn er født i Betlehem«. Jeg husker ikke længere, hvor det gik galt i kirken, men i hvert fald skulle vi synge andre vers end på CD'en. En lille udfordring for dig og mig. Men uoverskuelig for min søn. Jeg forlod kirken med en højlydt protesterende, grædende og dybt ulykkelig dreng.

Er der forhold i kirken, du synes skal ændres, hvis vi skal kunne rumme din søns behov?

»Tag barnet ved hånden og moren om hjertet« lyder en gammel aforisme. *Det er en win-win-situation, hvis kirken gør en ekstra indsats overfor børn og unge med handicap.* Det kommer barnet eller den unge til gavn. Det gavner og glæder moren – og aflaster hele familien. Jeg anser det for stærkt sandsynligt, at familien vil »betale tilbage« ved at lægge engagement i kirken.

Det er en udfordring at være forældre. Men der er 10 gange flere ting at tænke på og forholde sig til, når barnet er handicappet. Det er som at tage et bifag ved siden af sit hovedfag. Hvor kunne jeg godt have brugt nogle andre voksne med samme kirkelige baggrund som jeg selv at tale med. Nogle, der ville være barnepige. Nogle, der kæmpede sammen med mig for at finde vej i junglen af paragraffer i handicaplovgivningen. Nu, hvor Henrik er stor, kunne jeg bruge hjælp med at finde en praktikplads og om få år et sted at bo.

Det er vel ikke forhold i kirken, der skal ændres. Men det er en diakonal opgave, en kirke kan vælge at påtage sig. I »mit« sogn har en af skolerne en autismeafdeling, så der

» Det er en win-win-situation, hvis kirken gør en ekstra indsats overfor børn og unge med handicap.

» Jeg oplever også en utrolig stor taknemmelighed fra netop denne forældregruppe, når vi gør noget for deres børn. Det er ikke en selvfølge eller ret, at deres barn er velkomment. Det er man ikke vant til.

» En vellykket undervisning er på sin vis, som undervisning var i gamle dage: Meget lærerstyret og planlagt til mindste detalje.

er mange forældre som mig. Jeg kan jo mærke til forældremøderne, at de savner fællesskabet med lige-sindede. Jeg oplever også en *utrolig stor taknemmelighed fra netop denne forældregruppe, når vi gør noget for deres børn. Det er ikke en selvfølge eller ret, at deres barn er velkomment. Det er man ikke vant til.*

I forhold til gudstjenesterne og hvad man kunne ændre der: *Fylde kirker er altså ikke noget hit!* I Christianskirken holder vi julegudstjenester for sognets 3 skoler. Med flere end 500 elever ad gangen. Vi holder ikke en julegudstjeneste for ovennævnte autismeafdeling. Men det burde vi! De fleste af de elever magter ikke at sidde sammen med 500 andre elever eller at lytte til højt orgelspil.

Er det vanskeligt at undervise unge med autisme?

At undervise er min yndlingsopgave som sognemedhjælper generelt. At

undervise elever med autisme er min yndlingsopgave i særdeleshed. Jeg ved, jeg er kompetent til det, fordi jeg er uddannet lærer, har læst en mængde om autisme og har levet sammen med et menneske, jeg elsker, der har autisme, i 18 år.

At undervise denne målgruppe er på samme tid uendeligt meget sværere end de andre konfirmander og uendeligt meget lettere. Forberedelsen tager oceaner af tid, men selve undervisningstimerne glider ofte lettere. Jeg oplever ikke det samme teenage-fnidder, som let forpurrer den almindelige konfirmationsforberedelse. Og så er det selvfølgelig også en foræring at have små hold, som det ofte drejer sig om, når det er elever med autisme.

Jeg underviser hele dage ad gangen, og skelettet for hver dag er 100 % det samme. Hvert element er skrevet op på en lang, smal tavle, og der flyttes en pil fra hæng jakke op – find dine ting – sig goddag –

osv. Overskuelighed og forudsigelighed er nøgleord. Jeg bestræber mig på kun at tale i hovedsætninger eller bruge imperativ.

En vellykket undervisning er på sin vis, som undervisning var i gamle dage: Meget lærerstyret og planlagt til mindste detalje. Jeg har intet på programmet, som ikke er gennemtænkt og har sin begrundelse. Når vi som undervisere f.eks. hilser ved at give hånd, er det fordi, eleverne skal vænne sig til at være så tæt på os, at de kan klare, at der lægges hånd på deres hoved ved konfirmationen. Jeg vil også understrege, at selv om jeg giver alt, jeg har i de undervisningsuger, får jeg det tusindfold igen. Det er så livsbekræftende og overraskende. Fysisk er jeg slidt, når vi kommer til konfirmationen. Men psykisk har jeg et overskud, som varer til næste hold.

Foregår selve konfirmationen på en anden måde?

I Christianskirken har vi 6 konfirmationer om foråret – den for eleverne med autisme. Der er stor søgning til dem alle, men i forhold til at der ofte kun konfirmeres en håndfuld ved sidstnævnte, er der faktisk flest i kirken her. Personalet fra skolen dukker ofte op. Og tidligere og kommende konfirmander. Vi opfordrer til, at man byder alle dem med, der skal til fest. Jeg har oplevet en »gammel, garvet« kirketjener, der ikke ville undvære netop den konfirmation.

Et stykke hen ad vejen ligner konfirmationerne hinanden. Men der er måske lidt flere elementer med, som er direkte hentet fra undervisningen for elever med autisme. De salmer, vi synger, er de eneste vi har sunget til undervisningen. I undervisningen har vi et hjerte i hånden, når vi beder Fadervor. Det ligger på kirkebænken til konfirmationen. Eleverne har fra første undervisningstime haft deres faste plads i kirken. Der sidder de også den dag, de konfirmeres.

Vi har været ude for elever med autisme, der ikke kunne klare »jarmen« fra orglet. Da holdt vi fast i, at konfirmationen foregik som ovenfor beskrevet. Og så måtte den stærkt lydfølsomme elev komme bagefter og blive konfirmeret for sig selv. Det fungerede fint.

Som »udgangsbøn« ved konfirmationsgudstjenesten har Ester Jensen flere gange læst digtet

»Velkommen til Holland«.

Det er konfirmanderne, der er hovedpersoner i dag. Men de havde ikke været her uden jer forældre. Derfor vil jeg gerne sige et par ord til jer. Jeg vil læse et digt, der handler om at være mor og far for et barn med helt specielle behov.

Det hedder:

Velkommen til Holland
efter idé af Emily Pearl Kingsley

Når man skal have et barn, er det som at planlægge en fantastisk ferierejse til Italien.

Du køber en masse rejsehåndbøger og lægger de mest vidunderlige planer:

Colosseum, Michelangelo, Det skæve Tårn i Pisa, gondolerne i Venedig.

Du tilegner dig lidt af det italienske sprog.

Alt er meget spændende.

Efter måneder med spænding, utålmodighed og store forventninger oprinder endelig D-dagen.

Du pakker dine tasker og tager af sted.

Adskillige timer senere lander flyet.

Stewardessen kommer og siger:

»Velkommen til Holland!«

»Holland!« råber du.

»Hvad mener du med Holland?«

Jeg har bestilt en rejse til Italien!

Jeg skal være i Italien!

Hele mit liv har jeg drømt om at rejse til Italien!»

Men der er sket en forveksling i flyveruterne.
Dit fly er landet i Holland, og der må du blive.

Det er vigtigt at huske på, at de ikke har fløjet dig til et mørkt, ubehageligt, uanstændigt sted – fuld af smerte, sult og sygdom.

Nej, der er bare et andet sted.

Du er nødt til at gå ud at købe nye rejsehåndbøger.
Og du må lære dig et helt nyt sprog.

Du møder en helt ny gruppe mennesker, du aldrig tidligere har mødt.

Det er – som sagt – et andet sted.

Tingene går langsommere her end i Italien.

Her er mindre glamourøst.

Men når du har været her en stund, falder du til, og du begynder at lægge mærke til, at Holland har vindmøller, Holland har tulipaner, og Holland har til og med Rembrandt.

Men alle, du kender, er optaget af at rejse til og fra Italien, og de snakker om, hvor vidunderlig deres tid i Italien har været.

Og ind imellem siger du måske til dig selv:

»Ja, det var der, jeg skulle have været.

Det var det, jeg havde planlagt.«

Men hvis du spilder dit liv på at sørge over det faktum, at du ikke kom til Italien, får du aldrig muligheden for at værdsætte og nyde det rigtig specielle og virkelig vidunderlige ved Holland.

Af sognepræst Benthe
Kleon Jeppesen, Vedsted,
bekj@km.dk

I samarbejde med forældre

Hvordan kan det lade sig gøre at imødekommet ønsket om minikonfirmandundervisning for børn, der har særlige behov, og som derfor hverken kan rumme eller kan rummes i den traditionelle undervisning? Et nært samarbejde med forældrene, der kender børnene bedst, kan her være en mulighed.

En opfordring og en udfordring

For fire år siden fik jeg en henvendelse fra en mor til en 9-årig dreng. Drengens jævnaldrende skulle efter sommerferie begynde som minikonfirmander ved kirken, og det tilbud ville moderen også gerne kunne give sin egen søn. Drengen gik i en særlig klasse, SA1, for børn med forskellige diagnoser af lidelser, som alle påvirker børnenes adfærd, kontakt og trivsel (ADHD, aspergers syndrom m.fl.).

Det viste sig, at der faktisk var tre 9-årige drenge i SA1, og de ville alle tre gerne være minikonfirmander. De var vant til at blive undervist sammen, men de ville ikke kunne fungere sammen med det øvrige hold. Dels foregik undervisningen i sognegården og kirken – rammer, som børnene ikke på forhånd var meget fortrolige med. Dels var der 15-20 andre børn fra to forskellige skoler, som også skulle have plads til at udfolde sig, spørge, lege og lære – og udfordre hinanden og finde deres roller i flokken.

Hvis vi bare havde placeret de tre drenge på det almindelige hold, ville det blive en alt for belastende oplevelse for både dem og de andre børn. Der ville blive alt for mange pludselige raserianfald, – og børn, der ville stikke af og gemme sig i toppen af høje træer – fordi det var alt for svært at være der.

Undervisning på børnenes vilkår

Vi aftalte derfor et særligt forløb for de tre drenge fra SA1. Drengene skulle »gå til minikonfirmand« over fire lørdagsformiddage i efteråret. Desuden skulle de inviteres til at deltage i høstgudstjenesten samt afslutningsgudstjenesten sammen med de øvrige minikonfirmander og deres forældre og faddere.

Den mor, som henvendte sig, var villig til at hjælpe til. Desuden deltog min sædvanlige pædagogiske minikonfirmand-medhjælp. Som regel var der derudover endnu 1-2 forældre til stede (de skulle jo alligevel køre børnene til kirken og hente dem hjem igen).

Det, at der altid var 3-4 voksne til stede, som kendte børnene rigtig godt, betød, at vi fik nogle utroligt hyggelige formiddage, hvor vi sammen med de tre drenge udforskede kirken og dens ritualer. Men der var brug for alle hænder – og alle ører.

Undervisningens indhold var det samme som for de øvrige minikonfirmander: Skabelse og høst, nadver, dåb, Fadervor – og »Se kirken fra top til tå«. Men fordi børnene havde svært ved at lytte på én gang til den samme fortælling, var det netop vigtigt, at vi var så mange voksne, der tog del i undervisningen. (Én dreng var så godt hjemme i sin børnebibel allerede, at han havde brug for nogle teologiske drøftelser med præsten. En anden havde uro i kroppen og kunne ikke sidde stille uden at have noget i hænderne. Og en tredje var måske gået over for at kigge på en hveps i vindueskarmen). Vi oplevede derfor ofte at være mindst tre fortællere, mens en fjerde fra sidelinjen når som helst kunne bidrage med papir til at tegne på, en opslået børnebibel med billede – eller en fluesmækker til hvepsen. Når det var bedst, var vi tre børn og 3-4 voksne, som støttede hinanden i at være i samtale om kirke og tro.

Forløbet kunne ikke have været gennemført, hvis ikke jeg havde haft så god hjælp og opbakning fra børnenes forældre. Det var af stor betydning, at jeg vidste, der var personer til stede, som kendte børnene og deres reaktioner rigtig godt. Min rolle blev at være leder af undervisningen – og sørge for en regelmæssig og rolig afvikling af formiddagen, så alle var trygge og vidste, hvad der skulle ske.

Bliv klogere!

Litteratur:

Helle Overballe Mogensén: *Børn med særlige behov. En praksisguide til rummelighed*

Annika Broman m. fl.: *Nødvendigt for nogle – godt for alle*

Estrid Hesselund Mikkelsen: *Glæde og lys. Andagter til højtiderne*

Undervisningsmaterialer, udgivet særligt med henblik på børn og unge med særlige behov:

Steen Skovsgaard og Michael Østergaard Jensen: *Det bedste er Gud*

Anne Margrethe Raabjerg Hvas: *Med hjerte og kors*

Hjemmesider:

www.autisme.dk

www.autismeforening.dk

www.adhd.dk

www.ospergerdk.org

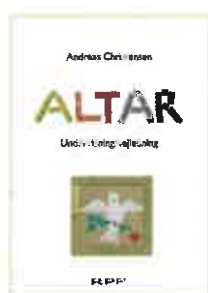
www.tourettesyndrom.dk

www.ordblindeforeningen.dk

www.skolepsykologi.dk

B o g a n m

ALTAR

Andreas Christensen

RPF – Religionspædagogisk Forlag

Andreas Christensen, sognepræst ved Frihavnskirken har skabt et nyt og kreativt undervisningsmateriale til minikonfirmander og andre børn, der besøger kirken. Materialet består af

kvadratiske, metalbelagte, gyldne plader, hvorpå børnene lægger små magnetiske mosaikbrikker i 8 forskellige farver og former dem i figurer.

Meget pædagogisk vejledes underviseren i let tilgængelige og velgennemtænkte forslag til undervisningsforløb, hvis emner rækker fra bibelstof til salmer og helgenfortællinger. Der er tænkt på alt, også på kaffe til læreren, og at man skal huske at sikre sig at toiletfaciliteter til børnene er i orden i der kirker, der skal besøges!

Materialet er af en fin kvalitet, vejledningen er båret af forfatterens ægte begejstring, som man som underviser kan tage ved lære af, da netop begejstring og glæde i undervisningen betyder allermest i mødet med børnene i kirken.

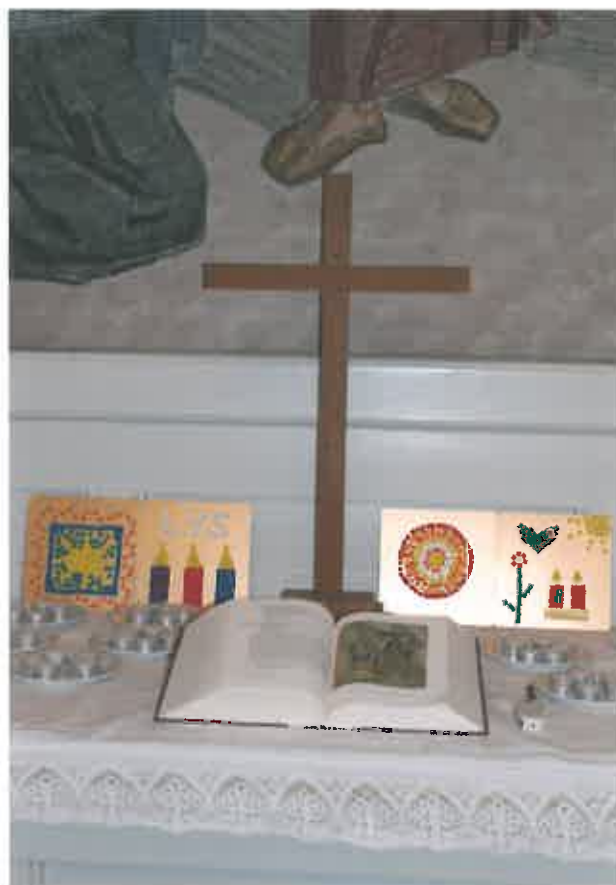
Mine konfirmander har i foråret arbejdet med tavlerne, selv om deres alder er over målgruppens.

De var øjeblikkeligt dybt koncentrerede i arbejdet med at skabe hver sin lille mosaik. De fandt såvel introduktionen som det kreative arbejde relevant og spændende.

Konfirmandernes mosaikker har stået i en lang periode på alteret i kirken. Kirkegængerne finder dem umiddelbart smukke. De stråler og rækker langt op over f.eks. en tegning. Desuden er der et ønske om, at de bliver stående.

Glæden ved arbejdet blandt børnene og dette, at de små værker fremstår smukke i kirken, er mine bedste anbefalinger af ALTAR.

Lise Lotte Kjær, LLK@km.dk

BOGANMELDELSER

Her står jeg – Hvor står du?

Fire spørgsmål fra Luther

Lars Nymark

RPF – Religionspædagogisk Forlag, 2011

Det står som et bittert minde, hvordan vi for omkring 5 år siden var 4 præster, der inviterede vores kon-

firmandhold til en særforestilling i den lokale biograf, hvor vi ville vise dem den store, professionelt opsatte Lutherfilm, der netop var kommet frem. Vi troede, som sikkert mange andre præster, at vi på den måde kunne give konfirmanderne en god oplevelse og samtidig introducere dem for Luther.

Det viste sig desværre, at Luther og filmen var fuldstændig irrelevante for konfirmanderne, og tiden gik med at opretholde ro og orden så nogenlunde.

Derfor ser det ud som en rigtig god ide, når Lars Nymark strukturerer sin Luther-bog som »4 spørgsmål fra Luther«.

Hvert af bogens 4 kapitler tager udgangspunkt i et fundamentalt spørgsmål, Luther selv stillede, eller som Lars Nymark drager ud af Luthers liv og tænkning.

Hvert kapitel er ens struktureret, med en beskrivelse af den episode i Luthers liv, der tages afsæt i, og dernæst behandles det fundamentale spørgsmål som springer ud af den pågældende episode.

Det stilles til eleverne, som så får lov at beskæftige sig med det og overveje det fra forskellige vinkler og med inddragelse af forskellige læringsstile som for eksempel samtale, drama, billedbetragtning, tegning.

De fire spørgsmål og fire kapitler, er: Hvad er Gud for en? Hvem bestemmer, hvad der er sandt? Hvordan finder vi ud af at leve bedst muligt? Er det godt at gøre oprør?

Det må være den rigtige tilgang til at gøre Luther relevant for børn og unge i 2012.

Bogen er beregnet til folkeskolens undervisning i kristendom og historie på mellemtrinnet, altså 4.-6. klasse – måske er det mig, der kender for lidt til moderne børns udvikling, men ellers ville jeg sige, at netop for at få noget ud af tilgangen i denne bog, burde man være lidt ældre.

Kasper Høyer, KMH@KM.dk

Genfortællinger for børn af søndagens tekster – 2. række

Werner Fischer-Nielsen

Unitas Forlag, 2012

Det er noget af et arbejde, Werner Fischer-Nielsen har været på! At gendigte samtlige søn- og heligdages tekster til 2. række i et mundret og letforståeligt sprog

uden at gå på kompromis med indholdet af de bibelske tekster, er ikke noget man lige klarer på en formiddag... men ikke desto mindre er det lykkedes.

Sproget flyder let og det er ikke svært at se handlingen for sig, når teksterne bliver læst højt. Mange af de svære ord er erstattet af mere velkendte ord og vendinger, og genfortællingen af teksterne har også flere steder gjort pointen tydeligere.

Resultatet er blevet en brugsbog, som alle præster og andre medarbejdere i det kirkelige børnearbejde bør have til rådighed. Bogen er lavet til oplæsning ved gudstjenestens børnepasning eller andre lejligheder, hvor søndagens tekst bliver brugt, og her vil den fint kunne gøre fyldest. Listen kan også let udvides, for til mini-konfirmanderne og hos mange spejdergrupper vil den bestemt også med fordel kunne anvendes.

Eneste ulempe ved bogen er at den slet ikke udkommer som en bog, men »kun« som et online-materiale

på Unitas Forlag. Materialet købes og downloades fra forlagets hjemmeside, og på den måde bliver det ikke en bog, man kan tage ned fra hylden og bruge med det samme, men noget der først skal hentes og printes, inden det er klar. Det er en skam, for Werner Fischer-Nielsens arbejde er efter min mening bedre værd.

Ulrik Andersen, UAR@KM.dk

Oppe i Himlen bor Gud
Pil Brudager
RPF –
Religionspædagogisk
Forlag, 2012

Pil Brudagers let læste og meget børnevenlige bog med historier om Jesus som barn er flot illustreret af Jørgen Eivind Hansen, så der er mulighed for at farvelægge og tegne videre, mens historierne bliver læst højt, fordi man ikke skal bladre hele tiden. Indlevelsen i fortællingernes univers bliver total, og følelsen af selv at være med ligger lige for.

Fortællingerne om Jesus som barn er en blanding af både de bibelske fortællinger om bebudelsen, fødslen, de vise mænds besøg og flugten til Egypten, men også mere ukendte historier fra legendernes verden om Jesu barndom er med. Igen er der tænkt på medinddragelsen af barnet, når flere af historierne slutter med en parallel til dets egen hverdag.

Alt i alt kan »Oppe i Himlen bor Gud« varmt anbefales som højt læsningsbog for børn fra fem år til ti år, men der kunne godt have været en tydeligere skelnen mellem bibelsk stof og barndomslegenderne for ikke at forvirre barnet, når det i andre børnebibler og i skolen ikke bliver præsenteret for de samme historier som her. Ligeledes er det også grænseoverskridende for nogen, når bogen hævder at muslimer, jøder og kristne har én og samme Gud – bare med forskellige navne. Men trods dette: En flot bog, som bestemt kan anbefales.

Ulrik Andersen, UAR@KM.dk

3-I-EN – et studiemateriale om Den Treenige Gud
af Majbritt Billesø Jensen,
Rene Høeg
Unitas Forlag, 2011

Er et elementært studiemateriale om kristendommen, særligt for unge voksne, struktureret ud fra Treenigheden.

Bogen består af 6 oplæg: 2 om Faderen, 2 om Sønnen og 2 om Helligånden, hvor hovedvægten i det ene oplæg er lagt på ord, tekst og dialog, og i det andet på aktivitet, kreativitet og krop.

Forfatterne har givet detaljerede anvisninger på, hvordan oplæggene skal ledes og gennemføres, og bogens redaktører lover, at lederen kan bruge det med ½ times forberedelse; det gælder vist alligevel kun den særligt kvikke leder, men brugervenligt ser det ud!

De 6 oplæg kan bruges enkeltvist eller til et sammenhængende forløb over en længere periode. En 3. mulighed, eller sidegevinst, ved materialet er at lade sig inspirere mere generelt som kirkelig underviser.

Ord, tekst og (forhåbentlig) dialog er vores hjemmebane, men de fleste kan nok se, at der ville være noget at hente ved at variere læringsstilene og inddrage aktivitet, krop og kreativitet.

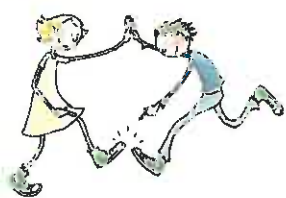
Er man ikke så erfaren i det, vil der være megen inspiration at hente ved at se læringsstilene sammenstillet i dette materiale.

Redaktørerne understreger, at holdningerne i de enkelte bidrag ikke nødvendigvis afspejler redaktionens holdning. Både redaktørerne og KFUM og K, som står bag materialet, vil nu nok kunne vedkende sig den imødekommende kristendom, der gennemsyrrer bogen.

Redaktørerne har ønsket, at de forskellige bidrag understregede bredden og mangfoldigheden i det kirkelige landskab. I så fald er det ikke så meget i henseende til teologien, men til metoden, og det er så til gengæld den store styrke ved dette materiale.

Kasper Høyer, KMH@km.dk

Netop udkommet på Aros Underviser

TRO HÅB og mini-konfirmander

- et materiale til minikonfirmandundervisningen

Af Inger Margrethe Mikkelsen,
Iris Aalborg Sørensen og Leise Christensen

Pris for materialekasse og bog:

949 kr.

Dette nye materiale til minikonfirmandundervisningen tager udgangspunkt i 10 aktuelle temaer.

Der lagt vægt på, at børnene oplever, undersøger, eksperimenterer, får ny viden og har tid til refleksion.

Materialet er samlet i en kasse, der rummer en bog til undervisningen og forskellige redskaber til forløbets aktiviteter. Herudover er der på forlagets hjemmeside skabeloner og arbejdsark til download.

Materialet er pædagogisk og overskueligt tilrettelagt og kan tilpasses undervisningen i det enkelte sogn.

INDHOLD I KASSEN:

Underviserens bog
Samtalekort
Spørg og svar-kort
Puslespil
Byt og find-kort
Fadervor som puslespil
Spørg og svar-kort
Diplomer

Nødvendigt for nogle - godt for alle

Om undervisning af konfirmander med særlige behov

af Annika Brønner, Birgitta Mattsson
og Carina Ojermo

Et materiale til konfirmationsforberedelsen, der imødekommer de konfirmander, der har behov for særlig støtte. Ud over en kort beskrivelse af en række funktionsforstyrrelser, giver materialet konkrete anvisninger på, hvordan man kan tilrettelægge konfirmationsforberedelsen så alle uanset forudsætninger kan deltage. Grundholdningen er, at det som er nødvendigt for nogle, er godt for alle.

Det bedste er Gud Konfirmationsmateriale for udviklingshæmmede

af Michael Østergaard Jensen
og Steen Skovsgaard

I „Det bedste er Gud“ videregiver forfatterne deres erfaringer fra flere års undervisning af udviklingshæmmede konfirmander. I første del af „Underviserens bog“ er en række overvejelser om, hvad det vil sige at undervise udviklingshæmmede, mens anden del indeholder konkrete ideer til undervisningen.

fås hos din boghandler eller
på www.kirkebogladen.dk

 Aros
MATERIALER TIL

ALT TIL DINE KONFIRMANDER OGSÅ I FREMTIDEN

Når du køber materialer til dine konfirmander hos RPC-Religionspædagogisk Center sikrer du, at der også i fremtiden vil være nye og interessante undervisningsmaterialer. Overskuddet går nemlig til udvikling af nye materialer samt til uddeling som legater via RPC-Midlerne.

Bestil på nettet: www.rpc.dk/konfirmation
eller i telefonen: 33 24 92 50

RPC

RELIGIONSPÆDAGOGISK CENTER

din totalleverandør af materialer til undervisning

Kristendom, Kultur & Kommunikation

EN PROFESSIONSBACHELORUDDANNELSE

I daglig tale 3

3K uddannelsen er et glimrende afsæt for dig, der gerne vil arbejde indenfor kirker og diakonale organisationer

Kristendom • kommunikation • undervisning • organisation og ledelse • diakoni

3K er en bred uddannelse, der i dybden forholder sig til kompleksiteten i de professionelle opgaver og udfordringer, der præger kirker og kirkelige organisationer i dag. Ikke mindst de religionspædagogiske udfordringer samt behovet for at styrke det lokale engagement og involvere frivillige. Og mere end det. 3K beskæftiger sig bredt med "frivilligdanmark".

Uddannelsen er SU-godkendt. Den tager 4 år og indeholder et praktikforløb på 3/4 år.
Uddannelsessteder: UC Diakonissestiftelsen, Frederiksberg og Diakonhøjsskolen, Aarhus.

Som 3K professionsbachelor kan du søge arbejde i kirker og kirkelige organisationer og foreninger. Du kan også søge jobs i frivillige organisationer, på fri- og efterskoler, i boligforeninger m.m. Eller du kan satse på at skabe dine egne projekter og dermed dit eget job.

Vi ses